

DER VROUWEN WEG

DER VROUWEN WEG
EEN SPREEKKOOR

DOOR

HENRIETTE ROLAND HOLST
VAN DER SCHALK

ROTTERDAM 1933

W. L. & J. BRUSSE'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ N.V.

EERSTE DEEL

De overwinning der vrouwen op slaafsche lijdelijkheid en op het opgaan in het persoonlijke en gezinsleven.

TWEEDE DEEL

De overwinning op moedeloosheid, op het gevoel: „het geeft toch niets”. Triomf van de socialistische verworvenheden.

STEMMEN

De vragende stem.

De wekvrouwen.

De vrouwen.

EERSTE DEEL

EEN VRAGENDE STEM

Ik zie een zacht licht
in een groote duisternis:
ik zie vrouwen uit tijden
die zijn voorbijgegaan.
Ik zie ze als schaduwen
over een doek glijden;
ze zien elkaar niet aan.
Bekommerd is hun gezicht
en schuw, o hoe schuw hun wezen.
Maar om hun lippen soms zwicht
een schaduw van glimlach
en in hun oogen parelt het licht van een grijzen dag.
Staat stil, vrouwen! Antwoordt mij:
droeg Uw leven knop en bloem?
Of bracht het enkel derven
en kent ge alleen den roem
van gelaten lijden en sterven?

DE VROUWEN

We hadden den man en het kind
om te dienen en te verzorgen,
dat maakte onze dagen vol.
In die warme volheid geborgen
leefden we; ja! leven was derven,
voor velen, velen van ons.
Wij waren moe, lang voor den nacht,
maar wij torschten gelaten hún vracht,
wetend: eens komt het sterven,
dan mogen we alles loslaten
en de eeuwigheid bedt ons heel zacht.

EENE DER VROUWEN

Ook was er dikwijls het dons
van zachte kindergelaten

en 't geluk met hun vader te gaan,
door goede en kwade jaren
in trouwe verbondenheid.
We konden daarover niet praten,
maar we voelden een vrede gespreid
door alle onvrede heen en het zware
werd licht als we 't voelden, altijd.

DE WEKVROUWEN

Zusters, Uw vrouw-zijn hebt ge beleefd,
Uw moeder-zijn moeizaam genoten,
maar voedt ge geen gaten
in Uw mensch-zijn, vrouwen?
Verstondt ge de woorden der grooten?
Zaagt ge de verten ooit blauwen?
Hebt ge moedig omhoog gestreefd?

DE VROUWEN

Kleine vreugden, klein verrichten
ontstake' in ons hart de lichten:
wel voelde' in 't oneindig groote
w'onze kleine levens besloten,
maar om kleine zorgen heeft
ons hart toch het vaakst gebeefd.
We waren altijd zoo zeer
bezorgd over die we beminden;
we vreesden de harde winden
voor hen, en het ruwe weer.
We hielde' onze zorgende handen
voor al het vreemde stijf dicht;
we moesten, we wilden het weren.
Een straal van het eeuwige licht
lag binne' onze hartewanden,
maar stralend tot 't eigne' alleen:
we konde' ons naar 't andre niet keeren.

WEKVROUWEN

Het eigne en het andre, vrouwen,
zijn in het diepste één:
dat had leven U moeten ontvouwen,
dan hadt ge niet geleefd
zoo beklemd tusschen steen en steen,
dan hadt g' U kunnen omgorden
met samenhoorigheid.

DE VROUWEN

We konden niet anders zijn;
we konden niet anders worden:
wat we waren, maakte ons de tijd.

EEN VROUW

In een algemeene orde
was gevoegd ons klein-menschlijk lot;
priesters leerden ons: het kwam van God.

EEN TWEEDE VROUW

Wij wisten niet, hoe alles zoo was gekomen;
wij vroegen niet, of het anders kon.
Wij hadden geen kracht om te denken, geen tijd om te droomen:
men droomt, als men zich uitstrekken kan in de zon.

WEKVROUWEN

Vrouwen, hebt ge nooit verlangd
vrij te zijn, te leven als vrijen?

DE VROUWEN

Wat is dat, vrij zijn? Wij begrijpen niet.

WEKVROUWEN

Vrij zijn is handlen, niet gedreven
door macht, die van buiten-af gebiedt:
de man, de broodheer, de god-der-kerken;
maar vervullen in leven en werken

een eigen allerbinnenste wet.
Vrouwen! hebt ge nooit in U gevoeld
iets, dat hunkring naar die vrijheid wekte?
Heeft het diep-begravene, het dicht-gedekte,
zich nooit in U losgewoeld?

EENIGE VROUWEN

We begrijpen niet wat ge bedoelt.
Als we verlangden, was het naar
het maal, het bed of de rust van den Zondag,
om te mogen spelen met ons kind...

ANDERE VROUWEN

Wèl voelden we soms een stekende pijn
als w' onze kindren zagen lijden-derven;
of ziek ligge' onze mannen, dicht bij 't sterven,
en niet wisten, wat morgen voor een dag zou zijn.
Dan bruiste in ons een golf omhoog:
„Waarom, waarom, waarom toch die ellende.”
Dan schrikten we terug als voor een donker oog,
maar 't voele' effende zich weer dra tot het gewende.

WEKVROUWEN

Vrouwen, hebt ge nooit gevoeld,
verlangen naar te kunnen geven,
alles geven aan man en kind
wat andren hadden in overvloed,
om blij te maken uwer liefsten leven:
een zonnige, ruime woning,
melk en vruchten voor de kleintjes,
voor hun vader voedzame spijs,
zachte witte kleertjes voor Uw zuigling,
en voor U zelf – wat rust als ge moest baren,
en rust en stilte, als ge hadt gebaard?
Kan het zijn, dat ge' aldoor sliept?
Hebt ge door Uw bloed, hebt ge door Uw leden
nooit sidderingen voelen gaan?

Heeft verontwaardiging nooit doorzweept
de watren van Uw hart, van Uw ziel de wouden?
Om onrecht, dat in U werd aangedaan
allen met U verstootnen in koude
en duisternis? Heeft tegen grooten
en machtigen, Uw ziel nooit getoornd?
Werd nooit Uw diepste wezen ontsloten
in een schreeuw naar gerechtigheid?
Woog Uw hart nooit als lood in Uwe borst?
Heeft het nooit zich gebald in opstandigheid?

DE VROUWEN

Wij mochten niet voelen opstandigheid;
wij mochten niet denken opstandigheid,
omdat we vrouwen waren niet,
en omdat we waren arme menschen.
Priesters zeiden: gerechtigheid wàs ons geschied.

EEN VROUW

Verontwaardiging drongen we terug;
gevoel-van-onrecht hebben we begraven,
diep in het hart, in diepe lagen
waar te nauwernood uit ontsnapt een zucht.

WEKVROUWEN

Vrouwen! welk licht hadt ge, om dóór te gaan
ten einde toe, der jaren lange donkere laan?

EEN VROUW

Wij hadde' enkel berusting, de lamp der armen,
die verlicht zonder te verwarmen,
met een bleek, een droefgeestig licht.

EEN ANDERE VROUW

Berusting maakt voor ons het stuursch gezicht
der dagen dragelijk. De eenige troost
weefde haar bleeke schijn om onze handen.

WEKVROUWEN

Wij reiken U een lamp, die warmer bloost,
een licht, dat uitvloeit, mild, over de levenslanden.

DE VROUWEN

Wat is de naam van dat gezegend licht?

WEKVROUWEN

't Heeft zooveel namen, als het uitzendt stralen.
Menschen noemen 't strijdwil, opstandigheid,
moed, heilig ongeduld. En al die stralen
zendt uit een kern-van-licht, een groote zon,
die socialisme heet. Wilt ge niet komen,
de stralen op te vangen van die zon?

EENIGE VROUWEN

Wij zouden willen, maar wij durven niet.

ALLE VROUWEN

Wij durven niet komen.
Wij durven niet uit ons huis.
Wij durven niet uit de schaduw.
Wij durven niet in de zon.

WEKVROUWEN

Klein, klein, klein
in hen de kracht en de moed.
Maar hoe kon het anders zijn?
Te lang, te lang werd hun bloed
met ongelooft verpaid
aan eigen kracht, eigen recht.
Hoe weinigen zijn begenadigd,
te voere' een voorpostengevecht....
Komt, reikt ons Uw handen, vrouwen!
Wijkt niet zoo schuw terug!
Maakt in U leed een levend wezen;
draag het niet als een doode vrucht.

DE VROUWEN

Wij durven niet luid spreken;
wij durven niet hardop klagen;
wij durven ons niet met elkaar verstaan;
durven onze oogen niet opslaan
tot de blinkende woorden, die boven de dagen staan,
als sterren fonklen boven de aarde.

WEKVROUWEN

Schuw, schuw, schuw,
wijken zij telkens terug
voor het wijde land, dat begint,
aan gene zij van de brug,
voor de breuk met verstarde zede,
voor de vlucht uit ommuurde kluis,
voor 't buiten zich zelve treden
in het wereldgedruisch...

DE VROUWEN

Wij zijn voor pijn niet bang,
lijden leerden wij vroeg,
maar één ding is er, waaraan te denken
altijd angst in ons opjoeg.
't Eigne te moeten verlaten,
omwaaid door een vreemden wind
te moeten zwerven langs straten
waar het hart den weg niet in vindt.
Het oude leed werd ons gemeenzaam,
het verschrikt ons hart niet meer...
O, maak ons niet al te eenzaam,
ontwortel ons niet te zeer!

WEKVROUWEN

Zwaar, zwaar, zwaar
zal de weg der vrouwen zijn,
van lijdelijk klaaggebaar
naar de daad, die gebaar wordt in pijn,

maar van oude pijn bevrijdt,
en verlost van lange schuld:
de weg van slaafsch geduld
tot bewuste opstandigheid.
Maar zij zullen hem eens begaan!
Zusters! wij geven niet op:
Uw eigen harteklop,
in òns klopt hij bij U aan;
Uw eigen binnenste zucht
krijgt in onze monden klank :
eens brengt ge, zusters, ons dank,
als een kiem in U rijpte tot vrucht.

Komt vrouwen, arbeidervrouwen, verdrukten, vervaarden,
die altijd leefdet, beklemd tusschen plichten en zorgen,
met zorglooze lach nooit begroettet den morgen,
gij allen, wien van kind af aan werd geleerd
voor macht te buigen, onrecht te verdragen,
wien lijdzaamheid werd gepredikt te zijn, alle dagen,
de hoogste deugd, die vrouwen eert;
die nooit hebt gespeeld, nooit hebt gedarteld,
en nooit één wezen getrotseerd.
Komt vrouwen, leert voeren den strijd
voor eigen menschen-waardigheid,
en voor de verlossing van alle leven.
Ge moet willen anders worden,
willen U zelf en andren omgorden
met een nieuwen gordel, sterk en wijd.
Vrouwen, die wordt in Uw menschzijn gedrukt,
en in Uw moederschap geschonden,
die van al 's levenskruiden enkel de distels plukt,
vrouwen met oogen vol zorg, met harten vol wonden,
komt, o komt, te worden saamgebonden,
en te groeien in saamhoorigheid.

TWEE OUDERE VROUWEN

Wij hebben kindren gedragen,
kindren gebaard, kindren gezoogd,
vele dagen,
vele jaren, tot onze borsten
waren verdroogd;
we klaagden niet, omdat we niet klagen dorsten.
We hebben er vele naar 't kerkhof gedragen:
we waren arm, we hebben God geloofd.
Hadden we hun wat meer kunnen geven,
ze hadden kunnen groeien en leven;
we waren te arm, we konden het niet.
Vergeefs was vruchtbaar onze schoot:
we baarden, maar we baarden voor den dood;
morgenrood werd avondrood.
Dat knaagde in ons, een lang verdriet...
Zusters, we hebben Uw boodschap vernomen:
We komen!

WEKVROUWEN

Komt vrouwen, die werkt in de fabriek
tot de weeën voor U beginnen.
Vrouwen, die aan de waschkuip staat
drie dagen nadat ge Uw kindje baardet.
Vrouwen, die kruipt over de klamme aarde,
heél den dag, met Uw zwangere buik.
Vrouwen, die aan de trapmachien
U rept en rept, tot Uw zenuwen trillen -
bundelt Uw smarten! bundelt Uw willen!
Komt mee, naar waar ge die zon kunt zien.

TWEE JONGE VROUWEN

Toen we kindren waren - arm, doodarm onze ouders -
mochten onze broertjes na schooltijd spelen;
maar wij moesten de koe laten weiden,
langs de berm van den weg; als ze stond te vreten
moesten we breie' aan een eeuwige kous.

We hebben als kindren nooit gespeeld.
Maar we willen, dat onze dochtertjes spelen,
dat blijheid uit hun keeltjes kweelt.
Zusters, we hebben Uw boodschap vernomen:
We komen!

TWEE ANDERE VROUWEN

Toen we kindren waren - onze ouders arme boeren -
sneed moeder de groote ronde brooden
tegen haar schoot, in dunne schijve' en
bakte in de koekepan het spek.
Het water kwam j' in den mond geloopen
als je de keukendeur open deedt.
Van 't brood mochten we zelve nemen,
maar het spek deelde moeder rond.
Eerst kreeg vader zijn deel, dan de broertjes.
Wat er nog over was, kregen wij,
maar meestentijds was er niets meer over...
Moeder zelf werd altijd vergeten....
Wij willen, dat onze jongens deelen
met hun zusjes, wat er te deelen valt.
Zusters, we hebben Uw boodschap vernomen:
We komen!

WEKVROUWEN

Vrouwen van mannen met een arm klein loon,
waar ge voor Uw kindre' amper brood van kunt koopen,
vrouwen van werkloozen die strijdt,
ach, met taaie heldhaftigheid,
om den val van Uw gezin te bezweren
in den kuil der ellende, waar alles vergoort;
die strijdt, zooals een zeeman aan boord
van een zinkend schip, tegen der golven woede,
in de grauwe sfeer der eentonige dagen
den dubblen kamp, tegen d' armoe-vlagen
en tegen eigen vertwijfeling;
Vrouwen van stakers, die niet durft denken
aan wat komt, zoo de strijd verloren ging;

in Uw hoofd rumoert het schrikwoord: „ontslagen”.
Vrouwen, wier man hen verliet,
omdat d' armoe hem baloorig maakte,
der kindre' eeuwig drenzen hem verdroot –
Vrouwen, die Uw man verliet,
omdat hij U sloeg, sloeg de kindren,
die wegsloopt, in scheemring, des morgens heel vroeg,
Vrouwen, allen in bitteren nood,
gij, wier man gevangen zit,
omdat hij gestolen heeft of gevochten,
voor wie niemand zorgt, en gij zoo wit,
en onder Uw hart groeit het kind zijner driften,
dat ge niet hebt geroepen, niet begeerd –
en de dagen staan voor U als gedochten,
waarvan Uw hart zich vol afschuw keert: o komt!

TWEE VROUWEN

Wij zijn arm, wij moeten elken dag uit werken...
De dagen zijn lang, en zwaar als zerken...
Vreemde kamers houden wij rein,
voor vreemde kindren bereiden wij 't maal;
maar in onze woning ligt alles dooreen,
en onze eigen kindren zien bleek en schraal.
't Is winter, winter en schemering...
Ze wachten op ons, ze zien naar ons uit:
Als we thuis komen pas, krijgen ze warm eten...
De kamer is donker, de melk werd koud...
„Moeder heeft ons zeker vergeten;
het is of ze niet meer van ons houdt.”
Het jongste was hangrig... maar ik moest er op uit...
Goed, dat men niet alles weet vooruit...
Voor vreemden kook ik voedzame spijs,
maar de wangen van mijn kind zijn grijs,
en zijn oogsterretjes blinken flauw –
Wij kunnen uit deze wereld niet wijs,
maar Uw boodschap hebben wij vernomen:
Wij komen!

WEKVIJVEN

Vrouwen, die arm zijt, mét kind, zònder kind,
die Uw eenzaamheid torscht door de doode jaren,
die Uw zorgen verbergt, of het schanden waren
en Uw tranen verbijt, dat z' U niet maken blind,
Komt vrouwen, 't is tijd aan Uw taak te beginnen:
reinigt U van zwakheid! Wordt helder van binnen,
wordt vlammen van kracht en kristallen van moed,
Ge moet U vernieuwen, vrouwen, ge moet!
Saam met Uw mannen moet ge worden
de kracht, die een nieuwe gemeenschap sticht,
haar kern, de kern van de nieuwe orde,
moet Uw moederlijkheid maken vol warmte en licht;
en het menschzijn, dat in U half verorde,
moet weer blos worde' en bloei in Uw aangezicht...
O komt!

ALLE VIJVEN

Wij komen!

EEN VIJF

En ik? Mag ik ook komen?
O ik heb aan mijn ooren
lang den roep voorbij laten gaan:
ik wou hem niet, ik wou hem niet hooren.
Mijn man, mijn kind en ik, ware' in elkaar gegroeid,
wij stonden op ons eigen, als een schelf
staat in een weide, geheel op zich zelf.
Wij hebben alleen voor ons zelf gebloed...
Hadden het goed, kenden geen zorgen,
dachten te zijn beschut tegen leed,
leefden behaaglijk, droomden van morgen
als onze jongen zou zijn... Wie weet?
Hij is dood: was weg, binnen enkele dagen...
Mijn man werd nooit de oude meer:
in zijn hart, in zijn leve' is een gat geslagen...
Hij was op den jongen zoo innig trotsch,

maakte een afgod van hem... Ach, te zeer
leefden w' alleen elkaâr toegewend...
Wij drieën tezamen, als op een rots...
't leed van anderen ging aan ons voorbij.
Maar o, nu heb ik mijn zelfzucht erkend,
en 'k verfoei haar: tranen zuiverden mij,
leed wierp de grenspalen òm in mijn hart...
Uw vreugd zal mijn vreugd zijn, Uw smart mijn smart,
Uw strijd de mijne..., o, 'k heb het gevoeld,
wat leven wil, wat het met ons bedoelt:
ons te leeren, wat is samen-hoorigheid;
ons te make' elk een venster, geopend naar d' andren...
O, ik moet mij veel en veel verandren
maar ik kom in liefde, tot alles bereid!

WEKVROUWEN

Kom zuster, ge zult een der onzen zijn...
gezegend het hart, waarin heete pijn
de klomp van zelfzucht tot asch verteert;
en gezegend Uw hart, mijn zuster,
dat nu den gloed uit zijn vensters
andren en allen toekeert.

TWEEDE DEEL

DE VRAGENDE STEM

Ik zie een groot licht
doordringen de duisternis;
ik zie de vrouwen der dagen
die waren gisteren – vandaag;
ik zie ze komen.
O ze zijn nog een schuw geslacht;
maar niet slaafs meer, niet verslagen;
ik zie elk van haar aandragen
tot dien bouw, waarvan d' eeuwen gewagen,
den steen van haar kracht.
Vrouwen, staat stil!
Zegt mij, vrouwen,
zijt ge gestegen?
zijt ge ontbloeid?
Werd om Uw hart
de nijping ontregen?
Kan 't zich ontvouwen?
Is ander met eigen
in U saamgegroeid?

DE VROUWEN (halfkoor)

De gronden der nood
leerden wij begrijpen;
wij zagen rijpen
in der tijden schoot,
een komend heil, een vernieuwde aarde.
We leerden, dat zou komen gerechtigheid;
leerden, dat we, strijdend, haar baarden:
iets van haar, voelden we, kwam al bloot.

TWEEDE HALFKOOR

De tijden gingen,
de tijden stegen;
met de stijging der tijden

stegen wij mee.
Het was of de nijpingen
zich een weinig ontregen;
zachter ruischte en verder
de zorgenzee.

EERSTE HALFKOOR

Vertrouwe' in den stagen opgang der dingen
werd geboren in zeer zeer velen -
kleine gaven, kleine zegeningen
kwamen der vrouwen hart omspelen
en zoet omzingen.

TWEEDE HALFKOOR

De tijden straalden
in al sterker luister;
't leek als wies der onterfden
moed en macht bij den dag;
o, er kwam veel licht
in het menschlijk duister:
de kleur der hoop verfde
elke baan onzer vlag.

EEN STEM

We dachten: de tijd
kan niet ver meer wezen,
dat het broederlijk leven
gaat nemen zijn vlucht;
dra zullen allen het boek
der kennis lezen;
en allen saam genieten
der aarde vrucht.
Dra zal gerechtigheid heerschen op aarde.

EEN VRAGENDE STEM

Vrouwen, waarom
versombren Uw oogen?

Vrouwen, waarom
verbergt g' Uw gelaat?

DE VROUWEN

Wij hadden ons zelf
en andren bedrogen:
over menschen kreeg macht een
geest van kwaad.
Oorlogsfakkel brandde!
De aarde werd donker
en star van bloed.
In rouw en schande
vergingen vier jaren:
vuur spuwden de stranden,
bloed verfde de handen;
heel menschheid werd schuldig, -
ook wij werden schuldig -
heel menschheid boet,
heel de menschheid boet.

DE VRAGENDE STEM

Ge zijt toch ontstegen
aan Uw erge ellende?
Het loon werd toch hooger,
korter d' arbeidsdag!
Ik zie in vroolijke stoeten
Uw kinderen zich wenden
aan 't strand zich te zonnen:
zij hebben herwonnen
spel en dans, zang en lach.

EERSTE HALFKOOR

Onze wil werd zwak.
De vaste gedachte
waar ons hart zich naar richtte
werd broos en brak.

En ook de gezichten
van komend heil
die aanvuurden, werde' ijl.
't Was als ebde een licht
weg uit dingen en dagen;
't was of w' in ons iets zagen
worde' ontredder, ontwricht.
De tijden werden
àl verwarder, wilder;
wèl steeg in het oosten
een ster, rood haar glans;
maar we hadden gehoopt
zooveel zachter en milder
haar licht, ook verstilder;
zij trekt aan en stoot af ons...
en waar zijn de lichten
aan ònzen trans?

TWEEDE HALFKOOR

Omhoog - omlaag:
harten siddren en kwijnen:
niemand heeft begrepen;
niemand had vermoed...
Maar de zorgenzee brult
als een vrouw in pijnen,
en de banden weer schrijnen,
ja tot in 't bloed.

DE VRAGENDE STEM

Zusters, ge verwierft
toch zoo groote rechten:
ge geldt in de maatschap,
ge geldt in den staat -
geen van U is meer
een willoos geknechte,
geen schrikt meer terug voor
den roep van de daad.

DE VROUWEN

Maar de vastheid is weg;
verzwakt het vertrouwen:
d' oude wegen worden
een voor een, versperd.
Waarop zullen we staan?
Hoe kunnen we bouwen
nu een wereld rondom ons
verviel en verwerd?
Een wereld vol bloed,
vol bittere tranen....
De handen onzer mannen
worden wit en zacht;
Ach, van 't arbeidsveld zijn
millioenen gebannen....
Uit der kindren monden
stijgt de oude klacht.
„Moeder, geef brood”.
„Wij kunnen 't niet geven”.
„Moeder, 'k heb zoo'n honger”.
Ons hart schroeft dicht.
Wat sprak men tot ons
van een blijder leven?
Wat geloofden we in een
komend rijk-van-licht?
Laat alles gaan,
laat alles vallen;
we werden bedrogen;
we leefden in waan.
Alle winst was schijn;
onze duizendtallen
zullen eeuwig in zorg en
ellende zijn.
(de vrouwen zitten of liggen neer in houdingen van verslagenheid)

WEKVROUWEN

Arme zusters, droevig klinkt Uw klacht,
moed'loos ligt ge weer, in Uw grauwe dracht...
O, we begrijpen dat ge moedloos zijt,
gij torscht het zwaarste van den zwaren tijd.
Maar nu genoeg geklaagd, genoeg getreurd -
wij brengen U, dat wat Uw hart opbeurt:
een stuk der waarheid, dat gij nu niet ziet:
de donkere sluier van Uw verdriet
verbergt het U; - maar andren zien het; zij
zien door den donkeren leedsluier heen.
Komt, sterken, wentelt van hun hart den steen;
Komt, moedigen, schenkt hun verarmde bloed
iets van Uw eigen vreugde en vasten moed.
(zes vrouwen treden twee aan twee naar voren)

DE ZES VROUWEN

Wij, die Uw zusters zijn in nood,
wij brengen U een waarheid, zacht en groot,
zij maakt d' oogen weer klaar, de wangen rood.
Luistert: hoeveel er ook verloren ging,
iets kostbaars bleef en geen verandering
kan 't ons ontnemen: 't werd met ons één ding.
Iets kostbaars: dat wat groeide in ons in pijn
en strijd; dat wat wij nog niet konden zijn
maar wilden worde', en werden, niet in schijn
maar in werkelijkheid; - wat leerden gij
en wij, allen; - dat wat ook nu maakt blij
in dezen donkren tijd, ook nu maakt vrij.

ENKELE VROUWEN

Wat mag dit zijn? Zeg het gauw, o gauw;
de dag is vaal, het uitzicht grauw.

DE EERSTE

Wij hebben geleerd zusterschap;
wij leerden voor elkaar zijn, ons te samen
voelen als één, te denken als één mensch.

DE TWEEDE

Wij leerden voelen onze waardigheid
van mensch, ons recht om mensch te wezen;
wij leerden fier, recht-op te staan.

DE DERDE

Wij leerden diene' uit liefde, niet uit vrees;
wij leerde' ons moederschap voele' als een geven,
niet maar aan onze mannen, ook aan menschheid;
wij leerden, haar die gave brengen
een bewust en willig hart.

DE VIERDE

Wij leerden verantwoordelijkheid
voor 't kind, waaraan wij 't leven schonken,
wij leerden van zijn vader eischen,
dat hij mèt ons haar voelen zou.

DE VIJFDE

Wij leerden vasthoude' ons geloof
aan wordende gerechtigheid,
aan die dóór ons, uit onzen nood zal worden,
en onze liefde en onzen wil.

DE ZESDE

Wij leerden vasthoude' ons geloof
aan makkerschap tusschen de menschen,
ook in der machteloosheid donkerst uur;
al viel het glas uit onze hand in scherven,
wij hoore' altijd het borlen van de bron.

DE EERSTE

Wij leerden ons richten naar makkerschap,
leerden haar ter wille, ons zelf verandren;
tege' ons zwakheid, onze schuwheid strijden,
naar 't andre als naar 't eigne overbuigen
opdat zij worden zou, in òns, dóór ons.

DE TWEEDE

Wij leerden – o het zoetst en 't zwaarst was dat,
voor die wereld, waarnaar we zóó verlangden,
aandragen samen d' eerste steenen,
leggen, in diepte, 't eerste fundament.

DE DERDE

Met onze mannen saam, met onze kindren,
leerden we bouwe' aan haar, – hier, ginds, een stukje –
make' iets van haar, 't eerste onvolkomen proefstuk,
iets van haar baren, 'n onvoldragen kind.

DE VIERDE

Wij leerden, dat zij uit ons zelve wordt;
wij leerden, dat geen mensch ons haar kan geven;
leerden, dat tusschen ons zij stijgt.

DE VIJFDE

Ook nu, ook nu in dit donkerste uur,
het donkerst uur der nacht, vóór morgenschemer,
zien w' iets van haar omtrek tusschen ons beven,
er dringt iets van haar straling tot ons hart...

DE ZESDE

Zien haar tusschen ons hangen, wolk van goud,
zilveren sluier, parelende klaarte,
wete', als 't oog een glans trof: die komt van haar.

DE ZES VROUWEN

Wij weten, dat zij niet meer zal vergaan
in ons; zij werd het leven van ons leven;
zij kan enkel vergaan, als wij vergaan.
Wat wij verwierven, heeft men ons genomen,
het beetje zekerheid ging weer verloren,
't beetje verlichting van der armoe last;
maar dit, dit ééne kan geen mensch ons nemen;
ons hart niet, niet ons willen, niet ons denken,
de nieuwe zede niet van makkerschap,

die tusschen ons haar groene sluiers weeft.
Drang naar gerechtigheid stuwt ons omhoog;
in onze kindren planten wij dien voort,
dat zij hem voortplanten in hunne kindren,
door d' eeuwen heen, tot het doel is bereikt,
tot allen zullen werken voor elkander,
tot allen zullen leven met elkander,
tot menschheid één van wil werd, één van hart.

DE ANDERE VROUWEN

Wij willen worden vóór elkander,
wij willen saam een wereld bouwen,
waarin allen voor elkander zijn!

EEN JONGE VROUW

Klein is het huis, eng is de woning,
maar groot en wijd o wijd welft zich het hart.
Als alle moeders denken zooals wij,
als alle moeders voelen zooals wij,
dan worden alle moeders ééne moeder.

EEN OUDERE VROUW

Mijn hart was een steen,
mijn hart was een zerk;
nu is het weer zacht en ruim geworden:
zacht als een kinderlach, ruim als een kerk.

ALLEN

Tot elkaar... voor elkaar, allen samen.

DE ZES VROUWEN

Komt laat ons elkaar de handen reiken
en moedig samen verder gaan;
wij mogen niet versagen, niet bezwijken,
in ons breekt een eeuwige drang zich baan!

WEKVROUWEN (Slotkoor)

O vrouwen, bouwt!
Bouwt aan 't gezamenlijke leven,

vormt U organen, te voeren dáárvor den strijd:
strijd is in 't hart der dingen geschreven:
hij verjongt, hij vernieuwt de mensch en de maatschap,
hij alléén, telkens weder, te allen tijd.
Bouwt, vrouwen, in U den nieuwen mensch,
den broederlijken, die enkel zoekt voor zich zelven,
dat wat hij ook voor andren wil.
Bouwt hem op in Uw wezen tegen den ouden,
hij trede uit Uwer harten gewelven
sterk en van gespannen stilte stil.
Bouwt vrouwen! In de arm'lijke woning
bouwt socialisme! Maakt Uw gezin
tot een cel van dat rijk waar liefde tot koning
elken dag wordt gekroond! Maak nú een begin:
sluit het andre niet uit, sluit in liefde het in!
Bouwt vrouwen! Bouwt nieuwe levensvormen,
helpt scheppen hoogre levens-normen,
schoonere, zachtere,
mildere, prachtigere,
dan ooit bestonden.
Wie kan ze bouwen, beter dan gij;
wie kan ze baren, anders dan gij,
die altijd schreeft levens groote oorkonde?
Bouwen en baren zijn verwant!
Met Uw geest en Uw bloed, met Uw hart en Uw hand,
uit den eeuw-ouden droom van gerechtigheid
bouwt warme, doorzichtige werkelijkheid!

ALLEN

Komt, laat ons elkaar de handen reiken
en moedig samen voorwaarts gaan:
in ons streeft naar 't licht, wat niet kan bezwijken;
in ons breekt eeuwge drang zich baan:
de eeuwige drang, die menschheid drijft naar één
te worden, stuwt zijn golven door ons heen.

Het spreekkoor „Der Vrouwen Weg” werd geschreven ter gelegenheid van het vijf-en-twintig-jarig bestaan van den Bond van Sociaal Democratische Vrouwenclubs.

Het werd het eerst opgevoerd door het spreekkoor van de Amsterdamsche vrouwenclub onder leiding van Mevrouw J. Keppler-Berdenis van Berlekom en onder regie van Mevrouw J. Kruyt op de herdenkingsbijeenkomst, gehouden door den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs op 2 April 1933 te Utrecht.

ER VERSCHEEN VAN HENRIETTE ROLAND HOLST VAN DER SCHALK

LYRISCHE POËZIE

- Sonnetten en verzen in terzinen geschreven. 1895. Derde druk. 1922. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- De nieuwe geboort. 1902. 5de dr. 1928. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Opwaartsche wegen. 1907. 3de dr. 1921. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- De vrouw in het woud. 1912. Derde druk. 1923. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Het feest der gedachtenis. 1915. Tweede druk 1917. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Het pantheon der menschheid. Afbeeldingen der ontwerpen van Dr. H. P. Berlage met een bijschrift in verzen door Henriette Roland Holst. 1915. Tweede druk 1919. Prijs f 1.60. Met de gedichten in Fransch en Duitsch. Prijs f 1.85.
- Verzonken grenzen. 1918. 2de dr. 1920. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Tusschen twee werelden. Waarin opgenomen Arbeid, een spel tot inwijding. 1923. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Heldensage*. 1927. Tweede druk 1928.
- Verworvenheden. 1927. Derde druk 1929. Van de Erasmus-letter van S. H. de Roos gedrukt in twee kleuren; met een houtsnede van J. Franken Pzn. Prijs f 1.50; geb. f 3.—.
- Vernieuwingen. 1929. Van de Grotius-letter van S. H. de Roos gedrukt in twee kleuren; met een houtsnede van J. Franken Pzn. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Keur uit de gedichten, verzameld en van een inleiding voorzien door S. A. Baelde. Met twee portretten. 1928. Prijs f 2.25; geb. f 3.25.

DRAMATISCHE POËZIE

- De opstandelingen*. 1910. Vierde druk 1931.
- Thomas More. 1912. Vierde druk 1930. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Het offer. 1921. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- De kinderen. Een feestelijk spel. 1922. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.
- Arbeid. Een spel tot inwijding, opgenomen in: Tusschen twee werelden. 1923. Prijs f 1.75; geb. f 3.—.

- Kinderen van dezen tijd. Leekenspel in drie bedrijven. 1931.
Tweede druk 1931. Prijs f 1.50.
- Wij willen niet. Een anti-oorlogsspel. 1931. Prijs f 1.25; bij
25 ex. f 1.—; bij 50 ex. f 0.90 per ex.
- De Moeder. Een leekenspel. 1932. Prijs f 1.25; bij 25 ex. f 1.—;
bij 50 ex. f 0.90 per ex.
- De Roep der Stad. Een leekenspel. 1933. Prijs f 1.25; bij 25 ex.
f 1.—; bij 50 ex. f 0.90 per ex.

BIOGRAFIE

- Jean Jacques Rousseau*. 1912. Tweede druk 1918.
- De held en de schare, een verbeelding van Garibaldi en de
Italiaansche vrijheidsbeweging.* 1920.
- Tolstoi. Zijn wezen en zijn werk. Met een portret in houtsnede
door J. Franken Pzn. 1930. Prijs f 4.90; geb. f 5.90.
- Gustaaf Landauer. Zijn levensgang en levenswerk.* 1931.

GESCHIEDENIS, SOCIOLOGIE EN PHILOSOFIE

- Kapitaal en arbeid in Nederland. 1902. Vierde verbeterde druk,
uitgebreid met een tweede deel. 1932. Prijs ingenaaid in
2 deelen f 5.50; gebonden in 1 linnen band f 6.50.
- De revolutionnaire massa-aktie. Een studie. 1918.
- De maatschappelijke ontwikkeling en de bevrijding der
vrouw. 1914. Prijs f 0.95.
- Uit Sowjet-Rusland. Beelden en beschouwingen. 1921. Tweede
druk 1922. Prijs f 1.—.
- Over dramatische kunst. Met 30 afbeeldingen en een register,
322 blz. 1914. Prijs f 3.25; geb. f. 4.50.
- Over leven en schoonheid.* Opstellen over aesthetische en
ethische onderwerpen. 1925.
- Communisme en moraal.* 1925.
- De geestelijke ommekeer en de nieuwe taak van het socialis-
me.* 1931.
- De met * gemerkte werken zijn niet bij W. L. & J. Brusse's
Uitgeversmaatschappij verschenen.